

פטור פטרי חמוריהם של הלויים ממה שפטר גופם במדבר, אלא הכי קאמר במשנתנו:

כהנים ולויים פטורין בהמתן [פטרי חמוריהם] **מקל וחומר: אם הפקיעה בהמתם של הלויים את הבהמה [פטרי חמוריים] של ישראל במדבר, דין הוא שתפקיע במדבר את של עצמן, וכן הוא הדין לדורות כדילפינן בהמשך הגמרא.**⁽³⁾

אמר הקשה ליה רבא:

והא "אם פטרו" קתני במשנתנו, **דמשמע: אינהו** [כהנים ולויים עצמם] הם שפטרו, ואיך נפרש שכוונת המשנה לומר, שבהמתם של הלויים הם שפטרו!?

ועוד, אם איתא כדבריך שהיות ופטרו בהמותיהם הטהורות את פטרי חמוריהם של ישראל, לכן פטורים פטרי חמוריהם, אם כן **אפילו מבכור בהמה טהורה נפטרו** [ייפטרו] **הכהנים והלויים!?**⁽⁴⁾

ישראל במדבר, דין הוא שיפטרו את של עצמן; ומפרש לה בגמרא.

גמרא א-ת

סבורה הגמרא לפרש את המשנה, שהיא עוסקת בפטרי חמוריהם של כהנים ולויים,⁽¹⁾ ואותם פטרה המשנה מקל וחומר מכהנים ולויים עצמם⁽²⁾ שפטרו במדבר את פטרי חמוריהם של ישראל; ולכן תמזהה הגמרא:

וכי **אינהו** [הכהנים והלויים עצמם] **פטרי את פטרי חמוריהם של ישראל במדבר!?** והרי לא היה כן, אלא:

את **האדם** [בכורי ישראל] **אדם** [כהנים ולויים] **אכן הוא שפטר, ואילו את הבהמה** [פטרי חמור] של ישראל, **בהמה** [שה] של הלויים היא שפטרה ולא אדם! **דהא כתיב: "קח את הלויים תחת [כל] בכור בכני ישראל, ואת בהמת הלויים תחת בהמתם"**.

אמר תירץ אביי: אין משנתנו לומדת את

ב. לכאורה צריך ביאור, הרי ודאי משמעות המשנה היא, שכהנים ולויים פטורים בזמן הזה מפדיון פטר חמור ואינם צריכים שה כלל, ואם כן קשה: הרי בהמה היא שהפקיעה במדבר, ואכן למדנו שבמדבר הפקיעה בהמה של הלויים את פטרי חמוריהם, אבל איך למדנו שייפטרו פטרי חמוריהם בלי בהמה! ? וראה בזה בהמשך הסוגיא ובהערות.

4. א. פשטות כוונת הקושיא היא, שבמדבר הלוא פטרה בהמת הלויים אף את בכורי בהמה טהורה שלהם, ואם כן אף עתה ייפטרו בכורות בהמה טהורה שלהם מקל וחומר, כשם שנפטרו פטרי חמוריהם. וכן היא פשטות כוונת רש"י

1. מסתבר, שלכן סבורה הגמרא לפרש את משנתנו לענין פדיון פטר חמור, משום שפרק זה עוסק בפדיון פטר חמור, ואילו פדיון בכור אדם מקומו בפרק "יש בכור". וכמבוארת סברא זו בתוספות בד"ה דין הוא.

2. הטעם שסבורה הגמרא לפרש כן את המשנה, הוא משום שלשון המשנה "פטרו" משמע כן, וכפי שיתבאר בהמשך הגמרא.

3. א. כבר נזכר בהערה לעיל, שבהמשך הסוגיא שואלת הגמרא לדורות מנלן, ופירש רש"י שהקל וחומר אינו מועיל אלא לדור המדבר, ולומדת הגמא לדורות מפסוק "בהייתן יהו".

ואלמה תנן לקמן יד א גבי בכור בהמה טהורה:

"הכהנים והלוויים חייבין [בבכור בהמה טהורה]! לא נפטרו מבכור בהמה טהורה, אלא מפדיון הבן ופטר חמור" בלבד! ?

כאן, שכתב: אם איתא דדרשינן קל וחומר גבי בהמה, מבכור בהמה טהורה [נמין] נפטרו לויים, דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעה בהמת ישראל.

אך פירוש זה לא יתכן אלא לפי שיטת התוספות – שהובאה בהקדמה – שאכן במדבר נפטרו בכורי בהמה טהורה של ישראל מדין בכורה על ידי בהמת הלויים, אבל הלא שיטת רש"י בחומש היא [כמובא בהקדמה], שבכורי בהמה טהורה של ישראל לא נפטרו על ידי בהמת הלויים, ואם כן צריך ביאור קושיית הגמרא.

וכבר נזכרה קושיא זו במפרשי רש"י על החומש: והרא"ם כתב, דרש"י סבירא ליה שבזה נחלקו אב"י ורבא, ותשובת אב"י לרבא על קושייתו היא, דבכורי בהמה טהורה שבמדבר לא נפטרו בבהמת הלויים, ופירש רש"י בחומש כשיטת אב"י, משום שפשטות הגמרא שנקט בכל מקום שה של לויים, משמע שהנידון הוא בפדיון פטר חמור, ראה שם. וראה עוד בגור אריה על החומש, ומה שפלפל בדבריו בראשית בכורים כאן.

ובספר מים קדושים [באסיפת זקנים] כתב, דסברת הגמרא היא אפילו לשיטת רש"י שבכור בהמה טהורה לא נפקע על ידי הלויים: והכי פירושו, כיון דילפינן דכהנים פטורים מפטר חמור מקל וחומר אף דחמור לא הפקיע כלום, דנימא: אם יש כח בחמור הלוי לאפקועי חמור דישראל, אינו דין דבכור חמור דלוי יפקיע את עצמו מן הבכור, כמו דעבדינן קל וחומר לקמן גבי אדם, ועל כרחך ילפינן הכי: אם יש כח בבהמה טהורה להפקיע פטר חמור דישראל, אינו דין שיהא כח בטהורה דלוי להפקיע פטר

חמור של לוי גופיה. ואהא פריך: אי הכי גבי טהורה נמי נימא הכי, דאם יש כח בטהורה להפקיע פטר חמור, אינו דין שיהא בו כח להפקיע בכורה של עצמה אף שהיא טהורה, וראה עוד שם. [ובכפשוטו צריך ביאור: מהיכי תיתי דשייך הפקעה כלל בבכור בהמה טהורה]. ובחזון איש [בכורות טז ה] כתב גם כן כעין זה: דלאביי יש לה לקדושה ניחותא בבהמת הלויים, וזה הספיק במדבר למפטר בכורי ישראל מפדיון פטר חמור, ודיינינן מזה קל וחומר דפטרי חמורים של לויים גם כן פטירי, דבמה שהן של לויים כבר סגי ניחותא לפני המקום, ואין צריך למרמי עליהו קדושת בכור. וסבר רבא: דזה נותן מקום למפטר גם בכור בהמה טהורה דידהו, שהרי אם ניחותא דבהמת לויים מספקת שאין צורך תו לקדושת בכור דאחרינא, כל שכן שאין צורך למרמי עליהו קדושת בכור. ודעתו של רבא לאוכוחי מיניה, שאין ניחותא בבהמת לויים אלא ניחותא בקדושת לויים עצמן, ומה שפטרו בהמתן גזירת הכתוב הוא שאין לדון הימנו דבר אחר, ואם כן לא אשכחן דקדושת לויים פוטרת פטר חמור, שהרי שה שפטרה אין בה ניחותא של קדושה, אלא באותה שעה גרמה קדושת לויים למציאות דין על בהמתם, וזה לא שייך לדורות. וראה עוד שם סברת אב"י.

ב. כתבו התוספות בביאור טעמו של אב"י: קסבר אב"י, דלענין טהורה שיש בהן קדושת מזבח, לא שייך למימר: פוטרינן את של עצמן מקל וחומר דפוטרינן של ישראל, דכהנים ולויים קרובים לצד מזבח יותר משל ישראל.

ובחזון איש שם כתב: אב"י סבר, דלא אשכחן סיפוק בבהמת הלויים אלא בקדושה

אלא אמר רבא:

אין משנתנו עוסקת כלל בפטורם של כהנים ולויים מפדיון פטר חמור, אלא: **הכי קתני:** בכורי הכהנים והלויים פטורין הן עצמן מליפדות מקל וחומר: (5)

אם הפקיעה קדושה של לויים את הקדושה של בכורי ישראל במדבר, לא יפקיע קדושת הלוייה שבהם את קדושת הבכורה של עצמן במדבר [וכן לדורות]. (6)

מוסיפה הגמרא לפרש, לפי פירושו של רבא שאין משנתנו עוסקת בפטור פטרי חמוריהם של כהנים ולויים, ואף אין שייך ללמוד

פטור זה מקל וחומר, מדלא נפטרו גם בכורי בהמה טהורה:

אשכחן אדם, כלומר, אכן יש ללמוד מן הקל וחומר, שבכורי הכהנים והלויים פטורים מליפדות; אבל **בהמה טמאה** דהיינו פטרי חמוריהם של כהנים ולויים — שאף הם פטורים, כמבואר במשנה שהבאה לעיל — **מנלן;** והרי בהכרח שאין ללומדם מקל וחומר, שאם כן יפטרו גם בכורי בהמה טהורה שלהם?

ומשנינן: **אמר קרא** [במדבר יח]: **"אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה"**, ולמדנו מן ההיקש: **כל**

שיש לה פדיון, דאף בהמה טהורה של ישראל באותה שעה היו להם פדיון בבהמת הלויים, אבל לדורות שאין לבהמה טהורה פדיון, איננו נפטור בניחותא דבהמת לויים. [נדבריו מחודשים מאד, שלפי דבריו נמצא, שבאותה שעה באמת פטרה בהמת הלויים את בכורי בהמה טהורה של הלויים].

5. הוקשה לרש"י: כיון שאף רבא לא מצא פירכא לקל וחומר, אם כן למה באמת לא יפטרו בכורי בהמה טהורה של כהנים ולויים מקל וחומר זה?!?

וביאר: אלא אמר רבא: גבי בהמה לא דרשו רבנן קל וחומר, מדאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם, דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן [בהמשך הענין, ומכאן למדו חכמים — לפי רבא — שפטרי חמוריהם של כהנים ולויים פטורים], שמע מינה גבי בהמה לא איתייבה למידרש האי קל וחומר.

ובתוספות ד"ה אם כתבו דלא משמע כן מלשון הגמרא בהמשך הסוגיא, ועוד הקשו כמה

קושיות על רש"י.

והם פירשו: דווקא באדם שקדושת לוייה גורמת הפקעת בכורה, שייך לעשות קל וחומר. אבל בבהמה, שאין קדושת השה של לויים גורמת הפקעת בכור בהמה, דאין בו [בשה] קדושה, לא שייך למיעבד קל וחומר.

6. א. לשון רש"י הוא: אם הפקיעה קדושת פשוטי הלויים את קדושת בכורי ישראל במדבר, דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן, כדאמר לקמן (ד א בדברי רבן יוחנן בן זכאי לשר) בכורי הלויים לא הפקיעו אלא עצמן.

ב. הקשו התוספות בד"ה אם: מאי קל וחומר הוא זה, והלא פשוטי הלויים הפקיעו בכורות ישראל, אבל בכורי לויים לא הפקיעו כלום, כדלקמן [בדברי רבן יוחנן בן זכאי], והיכי עביד קל וחומר בבכור של לויים, שלא מצינו שהפקיעו שום דבר!?

ותירצו: הכי דייק קל וחומר: אם קדושת לוייה הפקיעה קדושת בכורות ישראל, אם כן לוי בכור דין הוא שלויות שלו יפקיע את עצמו, וכן פירש הקונטרס, [הובא לשונו באות א].

שישנו בכבוד אדם, ישנו בכבוד בהמה טמאה, וכל שאינו בכבוד אדם כגון כהנים ולויים אינו בכבוד בהמה טמאה.⁽⁷⁾

אמר ליה רב ספרא לאביי:

לדידך דאמרת "בהמתם", לשיטתך שאתה מפרש את מה ששינו "כהנים ולויים פטורים מקל וחומר", היינו דבהמתם [פטרי חמוריהם] של כהנים ולויים פטורה מקל וחומר; אם כן נאמר:

בן לוי דהוה ליה במדבר שה — דאפקע [שהפקיע] את פטרי חמוריהם של ישראל,

אכן ליפקע פטר חמורו — של אותו לוי במדבר — מליפדות, ומקל וחומר זה שאמרנו —

אבל בן לוי דלא הוה ליה במדבר שה דאפקע את פטרי חמוריהם של ישראל לא ליפקע פטר חמורו במדבר!?⁽⁸⁾

הוסיף רב ספרא ואמר לאביי: בין לדידך [לשיטתך] בין לרבא תיקשי:

לוי בכור במדבר שהוא כבר בן חודש בשעת קידוש הלויים, דאכן אפקע פשוט כמותו את בכורי ישראל, ליפקע במדבר אף הוא עצמו

באותה שעה ליפקע, לאחר מכאן — לא, ובטל כל הק"ו, אלא דזה לא קשיא ליה, דמסתבר שאין החידוש לשעה אלא דשל לויים פטרי את של ישראל, אבל קדושת הלויים וניחותא דבהמתן ניתן להן לדורות, וכדאמר לקמן "לדורות מנא לן, בהוייתן יהו", [ומכל מקום בלא סברא אין האי קרא מספיק, דאם נימא דלא היתה קדושתן אלא לפי שעה בהוראת שעה, לא שייך למימר בהוייתן יהו], אלא דקשיא ליה, דאפשר דלויים שהיו באותה שעה והיו להן שה שהיו ראויים למצות השעה ניתן להם קדושה זו להן ולדורות, אבל בן לוי שלא היה במצות השעה לא ניתן להם אותה קדושה, והן חייבין בפטר חמור בין במדבר ובין דורותיהן.

ג. הקשו התוספות: מכל מקום, קל וחומר מיהא איתא, אם פטר שה של בן לוי כמה פטרי חמורים של ישראל, כל שכן של שאר לויים שלא היה להם שה!?

ותירצו: אין זה קל וחומר, כי לא אמר הכתוב לקחת בהמה של לוי זה תחת בהמה של לוי אחר, אלא תחת בהמת ישראל, ומכל מקום בדידה כשיש לו עבדין קל וחומר.

וכן מוכח מלשון הגמרא כאן, דמקשה: מאן

7. שיטת רבא בפירוש המשנה נתבארה על פי רש"י. אבל רבינו תם בתוספות ד"ה דין הוא, אינו מפרש כן, ומשום שמשנתנו ודאי עוסקת בפדיון פטר חמור, שהוא ענינו של פרק זה. וכוונת רבא היא: הכי קאמר מתניתין, כהנים ולויים פטורין מפדיון פטר חמור, מה טעם? דהן עצמן הרי פטורין מקל וחומר, לכן שמעינן לבהמה טמאה מדאיתקש לאדם. וכתבו התוספות על דבריו: "ולשון הכי קאמר קשה קצת לפירוש זה".

8. א. אין להקשות: דילמא אין הכי נמי. כי הכרח הוא שאף הלויים במדבר שלא היה להם שה נפטרו פטרי חמוריהם, שאם לא כן, הרי ודאי משמעות המשנה היא שכהנים ולויים פטורים אף כשאין להם שה, ואיך נלמד לדורות שייפטרו כהנים ולויים אף כשאין להם שה יותר מכהני ולויי המדבר שלא נפטרו. והיינו דמקשה הגמרא מהיכן נלמד זה שיהיו הלויים במדבר פטורים מפדיון חמוריהם כאין להם שה. וראה בתוספות הרא"ש שבשיטה מקובצת.

והחזון איש [בכורות טז ו] כתב על קושיא זו של הגמרא: לכאורה הוה ליה להקשות:

ואלמה אמר רב אדא בר אהבה: לוייה שילדה
בנה פטור מחמש פלעים! (11)?

ומשנינן: הא לא קשיא, כדמר בריה דרב
יוסף משמיה דרבא, דאמר בביאור טעמו של
רב אדא בר אהבה: כי אמר קרא "פטור רחם"
בפטור רחם תלה רחמנא. (12)

ואכתי מקשינן לאביי ולרבא: ואהרן הכהן

מפדיון מקל וחומר, אבל פחות מבן חודש
דלא אפקע פשוט כמותו את הבכורים — לא
ליפקע הוא עצמו מבכורה, שהרי אין ללמוד
קל וחומר עליו! (9)

ואכתי מקשינן: לוייה שילדה מישראל לא
תיפקע קדושת בנה הבכור, שהרי לא נמנו
במדבר אלא הזכרים, ואלו הפקיעו את
קדושת הבכורים, אבל לוייה לא מצינו
שהפקיעה במדבר! (10)?

לוייה שילדה שאין בנה לוי, מנין לנו שהיות אמו
לוייה אף זה הוא סיבת פטור.

11. מימרא זו של רב אדא בר אהבה היא לקמן
מז א. ושם מפרשת הגמרא את דבריו: דאיעבר
ממאן, אילימא דאיעבר מכהן ולוי, מאי איריא
לוייה, אפילו ישראלית נמי. אלא דאיעבר
מישראל, "למשפחותם לבית אבותיו כתיב"
[דמשפחת אב נפקא מהכא דקרויה משפחה ולא
משפחת אם, ואמאי פטור, רש"י]. ונאמרו בזה
בגמרא שם שני פירושים:

א. אמר רב פפא דאיעבר מגוי. ופשטות
כוונתו היא, שרק לוייה שילדה מישראל הולך
הולד אחר האב, אבל כשאביו גוי ואין לו
משפחת אב, כי אז הולך הוא אחרי אמו, ולוי
הוא.

ב. מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר:
לעולם דאיעבר מישראל, ושאני התם דאמר קרא
"פטור רחם" בפטר רחם תלה רחמנא. ויתבאר
התירוץ בהמשך הסוגיא בהערות.

12. עיקר דברי רבא נאמרו בסוגיא לקמן מז א,
לחלוק על דברי רב פפא שפירש את דברי רב
אדא בלוייה שנתעברה מגוי, כי אם מישראל
נתעברה, למה יפטור בנה, הרי למשפחותם לבית
אבותם כתיב. ועל זה אמר רבא: לעולם דאיעבר
מישראל, ושאני התם דאמר קרא "פטור רחם"

דהוה ליה שה דאפקע — ליפקע, ומשמע דמאן
דהוה ליה שה צריך הוא לקל וחומר, אלא
שלגביו נחא הקל וחומר. ואם דין פדיון ככל
הפדיונות הוא, אף בלי קל וחומר יועיל השה
שיש לו לפדות את שלו.

9. פירש רש"י: ולמה לא נפדו בכסף בכורי
לויים שהיו במדבר פחותים מבן חודש, והיינו
דקושיית הגמרא — כמו הקושיא הקודמת —
היא על דור המדבר.

10. בקושיית הגמרא, שהרי דין פדיון בכורות
הוא רק מבן חודש, ואם כן אין אנו באים
להפקיע בכורתו אלא כשנעשה בן חודש, ולמה
צריכים אנו קל וחומר שתיפקע בכורתו קודם
שהגיע לבן חודש! ובתוספות ד"ה בן חודש
כתבו בתוך לשונם: "לא תפקיע בכורת עצמן,
ואף על פי שאחרי כן נעשה בן חודש".

10. נתבאר על פי רש"י, שכתב: לוייה שילדה
מישראל לא תיפקע קדושת בכור בנה, שהרי לא
נמנו במדבר אלא זכרים, אבל נקבות לא הפקיעו
כלום.

ובחזון איש [בכורות טז ו] הקשה על פירוש
זה, ראה שם. וצייד לפרש באופן אחר: הרי
עיקר הקל וחומר אינו אלא על הלוי עצמו,
שהוא הפקיע את בכורי ישראל, ודין הוא
שיפקיע את עצמו במדבר, וכן לדורות. אבל

שלא היה באותו מניין שנמנו הלויים במדבר, ואשר נאמר עליהם שיפדו הם ובהמתם את בכורי ישראל ובהמותיהם, לא ליפקע פטרי חמורים שלו מן הבכורה (13) —

כי אין הקל וחומר יכול להועיל אלא לאותם לויים שעליהם נאמר שיש בכחם להפקיע את בכורי ישראל ובהמותיהם, ומקל וחומר יש בכחם להפקיע אף את בכורת עצמם ואת בהמתם שלהם, אבל אהרן שלא היה במנין ועליו לא נאמר דין זה, מנין שיש בכחו להפקיע כלל!?! (14)

דהרי תניא: למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים [הוא ספר במדבר, ג לט] בפסוק: "כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן", משום שלא היה באותו מנין.

ומשנינן: אמר קרא: "הלויים" הוקשו כל הלויים זה לזה. (15)

תו מקשינן: אשכחן לויים שאכן הוקשו זה לזה שכל הפרשה עוסקת בהם, אבל כהנים שלא הוקשו זה לזה — מנלן? (16)

בפטר רחם לה רחמנא. ובביאור תירוץ הגמרא מצאנו בראשונים שני פירושים:

ברש"י לקמן מז א משמע, שהולד עצמו לוי הוא לענין זה, וכן מבואר בתוספות כאן בסוף ד"ה בפטר על תירוץ הגמרא כאן דבפטר רחם תלה רחמנא "מה שהוא בן לוי משויהו לוי, ואף על פי שאין אביו לוי".

אבל ברש"י בחולין [קלב א ד"ה והלכתא], נראה, דאין זה משום שלענין זה אזלינן בתר דידה, אלא משום ש"רחם שיצא ממנו לאו דחיובא הוא". וברמב"ם הלכות בכורים [יא י] משמע נמי כן מפשטות לשונו. כמבואר כל זה בכתבי הגר"ז שם.

13. נתבאר על פי רש"י שלפנינו, שהקושיא היא על פטרי חמוריו של אהרן, ולא על אהרן עצמו. והתוספות הביאו בשם הקונטרס "לא ליפקע בכורה דידיה", ולכן תמהו עליו: הרי אהרן לא היה בכור, שמרים גדולה הימנו.

14. א. לשון רש"י הוא, ואהרן שלא היה באותו מנין לא הוא ולא בהמותיו, שלא הפקיעו את בכורי ישראל, לא יפקע פטרי חמורים דידיה. ולשונו קשה, שהרי בהמות כלל לא היו במנין. וכנראה לאו דוקא הוא, ועיקר הקושיא משום

אהרן עצמו שלא היה במנין.

ב. הקשו התוספות: מאי קשה ליה מאהרן טפי משלש מאות בכורים של לויים, שלא נמנו בהדי עשרים ושנים אלף כדלקמן [ה א, בדברי רבן יוחנן בן זכאי]?! ותירצו: ויש לומר, נהי דלענין עשרים ושנים אלף לא נמנו, משום דדיו לבכור שיפקיע את עצמו, מכל מקום נמנו במנין לויים, אבל אהרן לא נמנה כלל.

15. ראה ברש"י שבזה מתיישבים כל הקושיות שהוקשו לעיל. ומכאן מוכח לכאורה, שקושיית הגמרא לא היתה: בלי שה איך יפקעו, אלא כפי שנתבאר לעיל בהערות, שאותו לוי שאין לו שה אינו בכלל ההלכה, ולפירוש זה ניחא ישוב הגמרא, אך לפירוש הפשוט אין מקום לשוב זה, כי אף מי שהיה להם שה השה הוא שפטר, ואיך יהיה הנלמד מן ההיקש גדול ממי שהוקש אליו.

16. נתבאר על פי החזון איש בכורות טז ו, ראה שם. אבל בהלכות הרמב"ן מוכח לא כן, שכך לשונו: אשכחן אדם, בהמה טמאה דהיינו פטר חמור מנלן, אמר קרא "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה", כל שישנו ... וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה, כהנים מנלן כדרכי יהושע בן לוי.

באותה פרשה של פדיון הבכורות על ידי הלויים, מבואר, שבכורי ישראל היו עודפים על פשוטי הלויים שפדאום, ואותם שלא נמצא להם פודה כנגדם, ציוה הקב"ה לפדותם בחמשת שקלים.

נאמר פדיון בכסף לדורות הבן, ונאמר פדיון בשה לדורות בפטר חמור —

מה כסף האמור לדורות, בו פדו לדורות ואף בו פדו לאותה שעה שהרי עודפי הבכורים נפדו בכסף, אף שה האמור לדורות, בו פדו לדורות ואף בו פדו באותה שעה את פטורי חמוריהם של ישראל.⁽²⁾

ופרכינן: מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני, תאמר בשה שאין פודין בו אלא פטר חמור, ומנין שבו פדו אף במדבר?⁽³⁾

אלא מכאן אנו לומדים שפדיון פטרי חמוריהם של ישראל היה בשה של הלויים, כי אמר קרא: "אך פדה תפדה את בכור

ומשנינן: כדרכי יהושע בן לוי! דאמר רבי יהושע בן לוי: בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים "לויים", וזה אחד מהן "והכהנים הלויים בני צדוק".

ב-ד ואכתי מקשינן: אכן למדנו מקל וחומר שהלויים במדבר הפקיעו את בכורת עצמם, והפקיעו אף את פטרי חמוריהם, ומיהו לדורות מנלן שהלויים פטורים מן הבכורה? ומשנינן: אמר קרא "והיו לי הלויים", "והיו" בהוייתן יהו.⁽¹⁾

שואלת הגמרא על לשון הקושיא לעיל: "בן לוי דהוה ליה שה, דאפקע", דמזה משמע שפדיון פטרי חמוריהם של ישראל במדבר היה בשה של הלויים:

וממאי דבשה, מנין שפדיון פטרי חמוריהם של ישראל במדבר בבהמת הלויים, היה דוקא בשה של הלויים, ולא בשאר בהמות שלהם?

אמר פירש רב הסדא:

פוטרת.

2. [וקשה, הרי לא פדו בכסף אלא אותם שלא נפדו על ידי הלויים, אבל אותם שנפדו על ידי הלויים לא בכסף שלהם פדו אותם אלא בגופם, ואם כן נאמר כן גם לגבי פדיון פטרי חמוריהם של ישראל, שהפדיה על ידי בהמות הלויים לא היתה על ידי שה בדוקא].

3. רצה לומר: דפדייה בשה הוא ענין מיוחד ולא מצינו לו חבר, ואם כן אפשר דבאותה שעה נתחדש כן בכל בהמה, והשקלא וטריא כאן אינו מדין בנין אב ממש, אלא סברא קאמר. חזון איש בכורות טז ז.

הרי שלא הזכיר את כל המשא ומתן שבגמרא, ומכל מקום כתב "כהנים מנלן", ובהכרח שכוונת הגמרא היא לשאול: מנין שפשוטי הכהנים פדו את בכורי ישראל עד שאתה פוטר אותם מקל וחומר.

1. כתב החזון איש [בכורות טז ח]: נראה דשותפות לוי באזנו של עובר — פוטר, דכי היכי דדרשינן "כל בכור" למעוטי שותפות גוי, הכי נמי ממעטינן שותפות לוי דליכא כולו בחיוב. ונראה, דגם אם האם היא של לוי פטורה אף אם העובר של ישראל, וכמו לוייה שילדה, דבפטר רחם תלי רחמנא, ואף אזנה של אם. ונראה, דלוייה פטורה מפטר מור ושותפות לוייה